

УДК 35.071.5: [332.122:338.43]:330.15

Панченко Н.

аспірант

Полтавська державна аграрна академія

mgr Piotr Pietrzak

аспірант

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

АГРОТУРИЗМ, ЯК ФОРМА СІЛЬСЬКОГО БІЗНЕСУ: УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В ПОЛЬЩІ

Власники аграрних підприємств в сучасних умовах змушені знаходити нові альтернативні джерела доходу та диверсифікувати виробництво. Близько двадцяти років у Польщі спостерігається постійний розвиток агротуризму. Це стає реальним шансом на створення нових робочих місць та підвищення загального рівня життя для занепадаючих сіл, в яких постійно збільшується рівень безробіття. Автори даної статті спробують охарактеризувати польський агротуристичний продукт, підіймаючи такі питання як: історична складова, географічне положення та категоризація агротуристичних підприємств.

Ключові слова: агротуризм, сільські території, категоризація підприємств, аналіз, розвиток.

„Відпочинок в селі без сумніву переживає ренесанс”¹. Одна з головних причин розвитку агротуризму – це пошук сільськогосподарськими виробниками додаткових джерел доходу. Таке явище є характерним для багатьох країн Західної Європи, в тому числі й для Польщі. „За даними управління статистики близько половини сільськогосподарських виробників отримує більшість своїх прибутків з ведення не сільськогосподарської діяльності”².

¹ *Historia i geneza powrotu agroturystyki do łaski*, http://agroturystyka.endi.pl/Rozwoj_Agroturystyki,13.html, (data odczytu: 16.08.2013 r.)

² *Ibidem*, (data odczytu: 16.08.2013 r.)

В Польщі, як і в Україні, деякі регіони пристосовані до ведення агротуристичної діяльності або завдяки сприятливому природному положенню або з огляду на слаборозвинене сільськогосподарське виробництво.³ За твердженням вченого Е. Гургуля на таких територіях: „розвиток аграрного туризму може зупинити безробіття, підвищити кваліфікацію проживаючого там населення та, перед усім, зменшити дистанцію в рівні освіченості та доступі до освіти між містом та селом.”⁴

Метою даної статті є опис стану агротуризму в Польщі. Автори представляють історичний огляд, вказують на особливості основних географічних зон та аналізують попит на послуги агротуризму в Польщі.

Кінець 80-их початок 90-их років ХХ століття приніс Польщі новий погляд на сільський туризм. Багато регіонів стикнулися з необхідністю обрати свій власний шлях розвитку⁵. Особливо регіони в яких переважало сільськогосподарське виробництво. „Недоліки інфраструктури, недостатнє інвестування сіл, важкий доступ та нижчий рівень розвитку культури та освіти, традиційна думка про те, що люди які працюють на землі не потребують освіти призвели до того, що зросла різниця між рівнем та умовами життя та праці мешканців міст і сіл”⁶. Для зменшення цієї диспропорції необхідним був пошук способів активізації та розвитку аграрних регіонів та локальних середовищ. Регіони з низьким рівнем індустріалізації, але гарними природньо-ландшафтними краєвидами та сприятливим навколишнім середовищем стали підґрунтям для розвитку малих форм сільського туризму в тому числі й агротуризму⁷.

³ K. Kosiniak-Kamysz, D. Kruczek, D. Kucharczyk, A. Czech: *Turystyka wiejska – podstawy organizacji i charakterystyka działalności*, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Katowice 2012, s. 6.

⁴ E. Gurgul: *Agroturystyka jako element rozwoju i promocji regionu*, Wyd. Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2005, s. 24.

⁵ A. Balińska, I. Sikorska-Wolak: *Agroturystyka w Dolinie Bugu i uwarunkowania jej rozwoju*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2001, s. 26.

⁶ A. Jarosz: *Turystyka a spółdzielczość. W kierunku wielofunkcyjnego rozwoju wsi*, Wieś i Rolnictwo, IRWiR PAN, nr 1 (66) 1990, Warszawa 1990, s. 208.

⁷ A. Balińska, I. Sikorska-Wolak: *Agroturystyka w Dolinie Bugu...*, op. cit., s. 27.

Від початку 90-их років можна спостерігати живе зацікавлення агротуризмом в Польщі, про що свідчив стрімкий зріст кількості господарств, які пропонували агротуристичні послуги. За даними звіту Міністерства Сільського господарства та розвитку села у 1990 році в Польщі функціонувало 590 таких господарств. У наступні роки в сільській місцевості спостерігається швидкий розвиток проектів та підприємств, котрі займаються несільськогосподарською діяльністю. Дані Головного Управління статистики показують що у 1998 році існувало 608 підприємств, які надавали послуги пов'язані з агротуризмом. З 2002 року дослідженням та веденням статистики щодо кількості агротуристичних підприємств займався Інститут туризму. Згідно даних цього інституту на початку XXI століття в Польщі існувало 6453 агротуристичних підприємств. Але вже в 2003 році на підставі даних які подавали управління гмін фігурує цифра 3323 господарства. В наступних роках спостерігається тенденція зростання кількості підприємств. Дані опубліковані Головним Управлінням статистики показують, що у 2010 році функціонувало 7692 агротуристичних підприємства, які мали 82750 місць для туристів. Кількість агротуристичних підприємств по роках представлено на рис. 1.

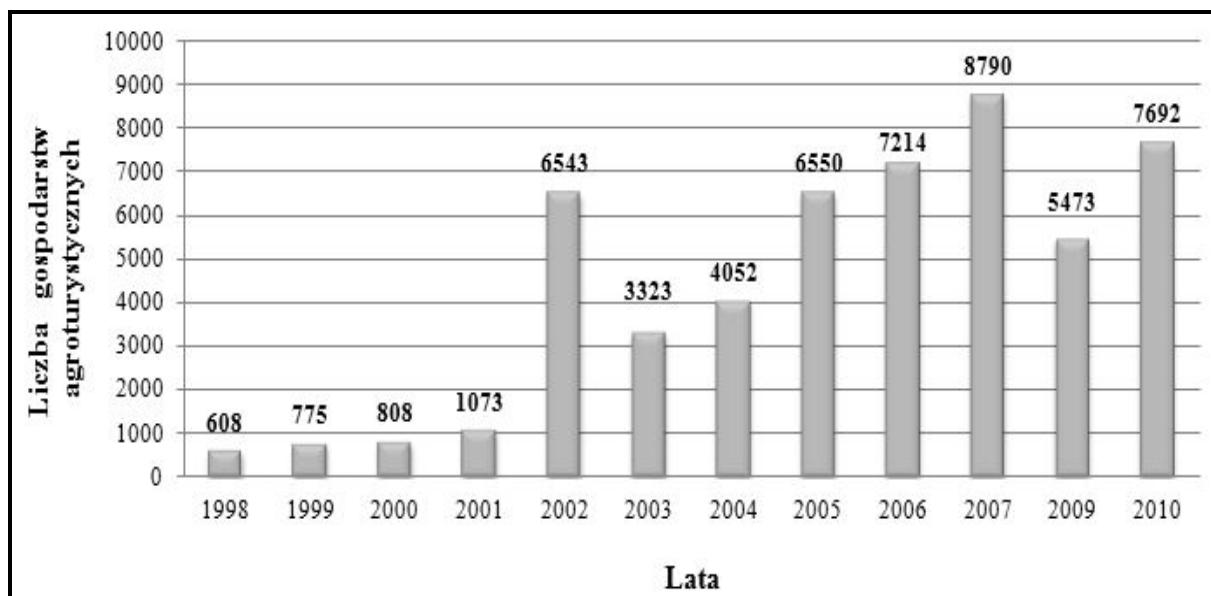

Рис. 1. Кількість агротуристичних підприємств в Польщі у 1998-2010 рр.

Аналізуючи географічне положення агротуристичних підприємств можна помітити істотну різницю в їх кількості залежно від регіону.

Це наслідок між іншим „різної привабливості регіонів та ініціативи населення сільських територій, їхнього досвіду та усвідомлення шансу на розвиток цієї галузі”⁸. Найбільша кількість агротуристичних підприємств була в 2010 р. У наступних воєводствах: Малопольському, Підкарпатському та Вармінсько-мазурському, що представлено на рис. 2.

Специфіка агротуризму в Польщі залежить від географічного положення, рельєфу, а також від величини та спеціалізації аграрних підприємств. Тому в різних регіонах країни підприємства різко відрізняються. Найбільш сприятливими регіонами Польщі для розвитку туризму є ті, в яких переважає гірський рельєф або є велика кількість водойм (озер, річок, море)⁹.

Рис. 2. Агротуристичні підприємства в Польщі за регіонами 2011 р.

Джерело: Збірник Головного управління статистики Польщі 2011 рік

⁸ J. Zawadka: *Ekonomiczno-społeczne determinanty rozwoju agroturystyki na Lubelszczyźnie*, op. cit., s. 38.

⁹ M. Sznajder, L. Przezbórska: *Agroturystyka*, PWE, Warszawa 2006, s. 69.

Польські підприємці, що займаються агротуризмом дуже часто пропонують послуги різного рівня. Слід зазначити, що у Польщі здобуття сертифікатів, котрі підтверджують рівень якості послуг відповідно до стандартів в агротуризмі не є обов'язковим¹⁰. „Добровільну класифікацію та стандартизацію агротуристичних підприємств в Польщі здійснює Польська Федерація Сільськогосподарського туризму Гостинне господарство”¹¹. Дана федерація поділяє підприємства на категорії, в залежності від рівня стандартів, яких дотримується підприємство. Категорія надається строком на 2 роки. Після спливу терміну дії категорії відбувається чергова перевірка та поновно встановлюється рівень стандарту місць для проживання в агротуристичних підприємствах. Після отримання відповідної категорії стандарту агротуристичне підприємство отримує право використовувати знак Федерації Сільськогосподарського туризму Гостинне господарство (рис. 3).

Рис. 3. Система категоризації агротуристичних підприємств у Польщі
Джерело: www.agroturystyka.pl

¹⁰ К. Karbowski, op. cit., s. 176.

¹¹ Ibidem, s. 176.

За даними А. Янушевич та М. Бишевської-Давідек у 2010 році в Польщі функціонувало 622 агротуристичні підприємства, які пройшли класифікацію Федерації Сільськогосподарського туризму Гостинне господарство та отримали певні категорії. Серед них 45,7% отримали категорію «standard», 30,2% підприємств отримали – I категорію (☀), 21,4% – II категорію (☀ ☀) і 2,7% - III категорію (☀ ☀ ☀) – (таблиця 1). Найбільше підприємств, котрі класифікували свій рівень послуг знаходиться в Малопольському воєводстві (224). На території даного воєводства більшість підприємств отримала категорію «standard» (131). Слід зазначити, що в таких воєводствах як Любуське і Опольське нараховується лише по п'ять категоризованих агротуристичних підприємств. До того ж, лише в семи воєводствах знаходяться підприємства, які мають III категорію стандарту. Це такі воєводства як: Поморське (5 підприємств), Вармінсько-Мазурське (4 підприємства), Долішньо-Сілезійське, Підкарпатське, Західнопоморське (по 2 підприємства) та Любуське і Великопольське воєводства (по 1 підприємству).

Таблиця 1

Категоризація агротуристичних підприємств Польщі в поділі на воєводства

Воєводство	Кількість підприємств, що отримали категорію				
	☀ ☀ ☀	☀ ☀ ☀	☀	standard	Всього
Долішньо-Сілезійське	2	4	4	5	15
Куявсько-поморське	-	3	5	5	13
Любельське	-	11	24	25	60
Любуське	1	2	1	1	5
Лодзьке	-	2	7	8	17
Малопольське	-	38	55	131	224
Мазовецьке	-	5	13	7	25
Опольське	-	1	2	2	5
Підкарпатське	-	7	8	4	19
Підляське	2	9	12	24	47
Поморське	5	16	13	9	43
Сілезійське	-	1	1	7	9
Свентокшиське	-	5	19	16	40
Вармінсько-Мазурське	4	24	7	15	50
Великопольське	1	3	11	13	28
Західнопоморське	2	2	6	12	22
Всього	17	133	188	284	622
%	2,7	21,4	30,2	45,7	

Джерело: А. Janusiewicz, М. Byszewska-Dawidek: *Turystyka wiejska w 2010 roku i założenia jej rozwoju*, Instytut Turystyki, Warszawa 2010, s. 4.

В Польщі попит на послуги агротуристичних підприємств знаходиться в прямій залежності від пори року. Як правило, попит з боку туристів на послуги, що надаються власниками агротуристичних підприємств, зростає і досягає піку в літні місяці, здебільшого туристи обирають короткі поїздки у вихідні дні, рідше приїжджають в будні¹². Ця ж тенденція прослідковується і в дослідженнях К. Крижанівської (табл. 2).

Таблиця 2

Середня кількість туристів, які приїжджають до агротуристичних господарств в залежності від часу ведення агротуристичної діяльності та воєводства

Туристи в агротуристичних господарствах	Всього N=383	Час ведення агротуристичної діяльності (роки)				Воєводство						
		<2	3-5	6-10	>10	Любельське	Любуське	Малопольське	Поморське	Сілезійське	Светнокішське	Вармінсько-Мазурське
Влітку	49	32	42	54	119	28	66	36	71	40	20	54
Взимку	25	18	22	23	69	10	32	23	27	24	8	23
Відсоток постійних клієнтів	39	47	36	41	32	26	36	40	34	54	26	33

Джерело: E. Jachimowicz, K. Krzyżanowska, *op. cit.*, s. 88.

Влітку відпочиваючі відвідують агротуристичні підприємства вдвічі частіше, ніж зимою. А в Поморському воєводстві з огляду на ландшафтно-природні особливості влітку відпочиває втричі більше туристів, ніж взимку. Всередньому агротуристичне господарство протягом року відвідує 74 особи, при цьому – 49 осіб в літній період і 25 осіб в зимовий період. Варто теж зазначити, що кількість туристів зростає рівнопропорційно до часу ведення

¹² E. Jachimowicz, K. Krzyżanowska: *Pozarolnicze funkcje gospodarstwa rolniczego na przykladzie jego dzialalnosci agroturystycznej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2004, s. 88.

господарської діяльності власником підприємства. Відсоток постійних клієнтів становить в середньому 39%, при цьому найвищий показник у Сілезійському воєводстві (54%), а найнижчий в Любельському (26%).

Висновки. Досі розвиток польського села пов'язували з прогресом у сільському господарстві, адже саме розвинуте сільське господарство сприяло підвищенню зайнятості та підвищувало рівень життя сільського населення. Тим не менш, підвищення продуктивності та ефективності праці агровиробників, стало причиною того, що зменшився відсоток сімей, які живуть виключно за рахунок сільського господарства. Суттєве значення у формуванні доходів та матеріальних ресурсів господарювання стали грати різні форми несільськогосподарських видів діяльності, у тому числі туризму. На думку Й. Червінського, в умовах перенаселеності і безробіття на селі агротуризм став альтернативою для створення нового ринку праці та підвищення загального рівня життя¹³.

Агротуризм у Польщі зростає швидко, але нерівномірно. Це є наслідком різного рівня привабливості регіонів, а також досвіду сільських жителів та усвідомлення ними шансу на розвиток цієї галузі¹⁴. Найбільша кількість агротуристичних підприємств знаходиться в північній і південній Польщі, тобто у Вармінсько-Мазурському, Малопольському і Підкарпатському воєводствах. Однією з основних причин зосередження тут такої кількості агротуристичних підприємств є висока туристична привабливість цих регіонів. Слід теж зазначити, що Підкарпатське і Вармінсько-Мазурське – це воєводства, які характеризуються високим рівнем безробіття і низькими доходами населення.

В різних регіонах Польщі відрізняється стандарт агротуристичних підприємств та ціни послуг. Найбільше категоризованих підприємств, які надають агротуристичні послуги знаходиться в Малопольському воєводстві. Найменша ж кількість була зафіксована в Любуському і Опольському. Більше

¹³ J. Czerwiński: *Podstawy turystyki*, Seria Wyd. PWSZ im. Witelona w Legnicy, Legnica 2007, s. 71.

¹⁴ *Ibidem*, s. 38.

того, в останньому, власники агротуристичних помешкань запропонувати найнижчу ціну проживання і харчування.

Розвиток сільського туризму в Польщі проводиться у відповідності з політикою багатofункціонального розвитку сільських територій. Інтеграція туристичної діяльності в сільській місцевості робить свій внесок у переході від сільського господарства як єдиної і домінуючої риси сільської місцевості та веде до економічного розвитку цих територій.

Список використаної літератури

1. Balińska A., Sikorska-Wolak I.: Agroturystyka w Dolinie Bugu i uwarunkowania jej rozwoju, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2001,
2. Czerwiński J.: Podstawy turystyki, Seria Wyd. PWSZ im. Witelona w Legnicy, Legnica 2007,
3. Gurgul E.: Agroturystyka jako element rozwoju i promocji regionu, Wyd. Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2005,
4. Jachimowicz E., Krzyżanowska K.: Pozarolnicze funkcje gospodarstwa rolniczego na przykładzie jego działalności agroturystycznej, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2004,
5. Janusiewicz A., Byszewska-Dawidek M.: Turystyka wiejska w 2010 roku i założenia jej rozwoju, Instytut Turystyki, Warszawa 2010
6. Jarosz A.: Turystyka a spółdzielczość. W kierunku wielofunkcyjnego rozwoju wsi, Wieś i Rolnictwo, IRWiR PAN, nr 1 (66) 1990, Warszawa 1990
7. Karbowski K.: Turystyka wiejska i agroturystyka – stan obecny i perspektywy rozwoju, [w:] J. Ozimek (red.): Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011
8. Kosiniak-Kamysz K., Kruczek D., Kucharczyk D., Czech A.: Turystyka wiejska – podstawy organizacji i charakterystyka działalności, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Katowice 2012

9. Kurtyka I.: Agroturystyka jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław 2006, nr 540
10. Strzembicki L.: Promocja turystyki wiejskiej w Polsce – doświadczenia i wyzwania, [w:] J. Majewski (red.): Wiejski produkt turystyczny. Doświadczenia i wyzwania, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. Prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Kielce 2012
11. Sznajder M., Przezbórska L.: Agroturystyka, PWE, Warszawa 2006
12. Zawadka J.: Ekonomiczno-społeczne determinanty rozwoju agroturystyki na Lubelszczyźnie, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010
13. www.agroturystyka.pl (data odczytu: 17.08.2012 r.)
14. www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/kts_turystyka_w_2010.pdf, (data odczytu: 16.08.2012 r.)
15. <https://sites.google.com/a/kachniewska.net/czytelnia/agroturystyka> (data odczytu 17.08.2013 r.)

ПАНЧЕНКО Н., PIOTR PIETRZAK. АГРОТУРИЗМ, КАК ФОРМА СЕЛЬСЬКОГО БИЗНЕСА: УСЛОВИЯ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ АГРОТУРИЗМА В ПОЛЬШЕ

Владельцы аграрных предприятий в современных условиях вынуждены находить новые альтернативные источники дохода и диверсифицировать производство. Около двадцати лет в Польше наблюдается постоянное развитие агротуризма. Это становится реальным шансом на создание новых рабочих мест и повышение общего уровня жизни для приходящих в упадок деревень, в которых постоянно увеличивается уровень безработицы. Авторы данной статьи попытаются охарактеризовать польский агротуристический продукт, поднимая такие вопросы как: историческая составляющая, географическое положение и категоризация агротуристических предприятий.

Ключевые слова: агротуризм, сельские территории, категоризация предприятий, анализ, развитие.

PANCHENKO N., PIOTR PIETRZAK. AGRO-TOURISM, AS A FORM OF RURAL BUSINESS: THE CONDITIONS AND PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN POLAND

Nowadays, owners of farms are being forced to look for alternative sources of income, and thus to diversify their business. For over 20 years there has been rapid development of agrotourism in Poland. It becomes a real chance to create new jobs and raise the standard of living in rural areas, which are struggled by problems of unemployment. The authors of this article try to characterize Polish agrotourism, rising up issues such as: the historical background, geographical distribution and categorization of rural tourist accommodation.

Keywords: agrotourism, rural areas, enterprises categorization, analysis, development.